

Јован Р. Бојовић: ИЗБЈЕГЛИЦЕ ИЗ АЛБАНИЈЕ У ЦРНУ ГОРУ 1991. године

Прије двије године одржан је један врло репрезентативан научни скуп у Цетињу са темом: Становништво словенског поријекла у Албанији. Скуп је био врло плодан и имао је интернационално обиљежје, о чему се појавио ових дана и обиман Зборник, у издању Историјског института у Подгорици и „Стручне књиге“ из Београда. Уз сваку дужну похвалу напорима научника да детаљније осветле проблеме из постављене теме скупа, праве домете нико није био у стању достићи, из једноставног разлога што је Албанија тада још увијек била херметички затворена земља, за било какве истраживачке увиде и приступе.

У току претходне 1991. године, због нагле антропије тзв. социјалистичких режима, из Албаније су отпочели масовни егзодуси, како Албанаца тако и осталих; боље рећи ПРЕОСТАЛИХ етничких заједница и група. У том ланцу безглаве бјежаније из највећег и најригорознијег конц-логора на свијету, услиједила је и масовна провала преживјелих породица Срба-Црногораца из Враке код Скадра у Црну Гору. Дошло је тада близу двије хиљаде евидентираних и овамо прихваћених особа, распоређених у неколико приватних логора широм Црне Горе.

По природи ствари, свака људска невоља, па и оне највеће, повлачи собом и неке позитивне пандане. Тако је било и у овом случају. Наиме, мудрим и дјелотворним досјеђањем професора Јована Бојовића организована је једна замашна, комплексна и доста скупа акција анкетираним обрађивања великог броја људи о њиховом садашњем друштвеном, политичком, економском, вјерском, народносном итд. статусу и животу у Албанији као њиховој фактички домородној домовини. Да би избјегао очекиване емотивне реакције, а тиме неизбјежно и научну вулгаризацију подухвата, Бојовић је срочио два комплексно обрађена анкетна упитника, са око 136 питања, на која је сваки избјеглица појединачно и, разумије се, добровољно, давао своје писмене одговоре; потпуно отворено и без ограничења простора. С обзиром да искази дјеце и младе популације избјеглица и нијесу могли објективно пружити неке спознајно релевантне податке, Бојовић са сарадницима је објавио аутентичне одговоре на једнообразни упитник само које десетине најобразованијих испитаника из различитих социјалних и професионалних слојева. Репрезентативних узорака, што би се рекло.

II

Јасно нам је, ваљда, шта је аутор овог изузетног пројекта хтио и желио постићи, а сада ваља рећи и шта је стварно постигао. Ако не би било сувише претенцизно, усудио бих се рећи да ни сам др Бојовић, можда, није свјестан културолошког домета и научног значаја посла који је опослој и презентовао научној и осталој јавности у облику ове књиге коју је понудио. О чему је заправо овдје ријеч? У чему је капитални научни значај ове невелике књиге др Јована Бојовића?

Да бисмо свој суд о овоме дјелу потенцирали по неком начелу контраста, подсјетићемо на једну добро познату историјску чињеницу која је својевремено узбудила духове широм Планете. Крајем прошлог вијека наиме један француски Јеврејин, капетан француске армије Алфред Драјфус, неправедно је оптужен и тешком казном невин осуђен. Држава Француска извршила је насиље над једним својим грађанином. Поновимо, само једним! И то је било више него довољно да програм глас једног Емила Золе. Његов бесмртни спис „ОПТУЖУЈЕМ“ тешко је потамнио славу француског права и правосуђа. Робиајаш Драјфус вратио се потом тријумфално са Ђавољег острва у Француској Гијани и постао славан због свог страдалничког удеса.

Кад је цивилизовани свијет још прије једног столећа могао исказати онолико озлојеђење због неправде државе над једним јединим човјеком, питамо се — како би требало да се понаша ово наше, назови модерно и цивилизовано човјечанство, када се већ педесет година дословно затире име и постојање цијелог једног народа. Српског, односно словенског народа у Албанији. Неће, ваљда неко још рећи да свијет није знао шта се у Албанији догађа са мањинама, па још нигдје не чусмо или прочитасмо да се огласи ма и једно хуманитарно друштво

или угледни појединац из тзв. великог свијета, а комоли државна дипломатија неке земље. Да су се којим случајем наша само два тучета Американаца, Енглеца итд. у статусу у којему су трајали, да не кажемо живјели, понижени Срби у Албанији, ова би примитивна и безначајна деспотија одавно била збрисана с лица земље. Српска и словенска судбина, очито, никога није узбуђивала. А и зашто би запитајмо се, ако се та материја о злиме удесу сународника није ни најмање дотицала пажње званичних институција пропаганде Југославије, као „њихове“ природне „заштитнице“ и отаџбине њихових дједова.

Ако је Золин спис насловљен криком „Оптужујем!“, садржај Бојовићеве књиге био би не оптужница већ бескрајно ПРОКЛЕТСТВО и морални зид срама, како за варварски режим албанских тирјана ништа мање и за службену Југославију Ј. Броза. Уосталом умјесто препривавања онога што ће читалац сам лако сазнати из књиге, довољно је задржати у фокусу једно једино питање из упитника и одговоре на њега. Упитани: Да ли би жељели да се поново врате у своје албанске домове, у некојим бољим околностима, евентуално, сви избјеглице без изузетка су били категорични: више се никад не желе појавити на тлу Албаније! Чак ни као слободни туристи!

Може ли ишта илустративније и убједљивије приказати сатанску збиљу у којој су ови несрећници проживјели свој досадашњи вијек, од чињенице да се нико ни у сну више не жели појавити на томе тлу, иако су се свима њима и дједови тамо родили? Потиснути трајно и одлучно такав природни феномен као што је човјекова носталгија за завичајем и родним домом може само свијет пакла. Стварност духовног, моралног и историјског геноцида који је, држимо, знатно тежи од биолошког. Кажемо тежи, јер се овај други заврши закратко, док овај овакв

траје у осјећају беспомоћног понижења и људске деградације.

Др Бојовић се након сређивања овог ужасног материјала, обратио на неколике високе домаће адресе, с апелом да се учине какви неопложни, практични кораци како би ова страшна, страдалничка судбина нашег обезљубеног народа, добјелог к нама с голим табанима и с изгубљеном прошлошћу, учинила доступном свијету. Том истом свијету који с толиком сумом „хришћанског хуманизма“ данас ламентира над судбином „угрожених“ Шиптара на тлу Србије и Црне Горе.

Колико знам, није од ових Бојовићевих апела досле ништа било. Ако актуелни политичари можда и немају времена, па ни слуха, за такве пријекно потребне ствари, онда то мора урадити сам народ и његови интелектуалци. Начин и средства ће се већ некако наћи, али сматрам незаобилазном потребом да се ова књига преведе на свјетске језике, и то о трошку државе, и да се бесплатно подијели свим државама свијета, академијама наука, универзитетима и органима Уједињених нација. Научимо нешто и од наших душмана. Они фабрикују „исти-

не“ по жељи, марифетлцима професионалних трикова, и тако нас оцрњују пред свијетом невинне и недужне, а ми се показујемо неспособним да објелоданимо најсуровије грозоте које нам се дешавају и које су непобитне.

Након свега, можемо закључити: Оно што је показала маса аутентичних исповјести српских бјегунаца из Албаније, у стручној обради др Јована Бојовића, о званичној, партијско-државној политици албанске тирјанске државе, у одноравању једног историјског народа — то је несумњиви историјски преседан у свеколикој свјетској историјској пракси и искуству. То чудовишно сазнање није довољно да знају преживјели страдалници и њихови српски сродници овдје, то МОРА да сазна и читав свијет!

Иако тиме можда нећемо промијенити ни њихову ни нашу судбину коју нам западне демократије спремају и пројектују, објелодањивањем истине о овом масовном злочину без преседана од стране албанске државе оставићемо потомству запис о властитој голготи и тиме донекле умирити сопствену савјест.

Александар Драшковић